

Türkiye’deki Dolandırıcılık Tipolojileri: Dolandırıcılık Olaylarının Kategorik Tasnifi ve Yapılış Şekilleri

Dr. Abdurrahman Yılmaz*

Öz

“Dolandırıcılık” çok genel bir tanımla hileli davranışlarla karşısındakini kandırarak menfaat temin etme anlamına gelmektedir. Birey günlük yaşam içerisinde evde, sokakta, iş yerinde, dinlenirken, çalışırken, alışveriş yaparken çeşitli mekân ve zamanlarda bazen bir kişi, bazen birkaç kişilik bir şebeke bazen de yasal görünümlü kurumsal yapılar tarafından dolandırılabilir. Bu makalede dolandırıcılık olayları yapılış şekilleri, kurgusu, planı, hedef kitlesi ve kullanılan araçlar temel alınarak incelenerek dolandırıcılıkların belirli kategorilere göre ayrılması hedeflenmiştir. Araştırmada çerçevesinde, 2010 ve 2014 yılları arasında Jandarma sorumluluk sahasında meydana gelen 9.779 dolandırıcılık olayı incelenmiş ve bu olaylar, inceleme sırasında tespit edilen kategori kümelerine ayrılmıştır. Araştırmanın sonunda toplam 15 üst başlık altında 69 dolandırıcılık türü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Dolandırıcılık, dolandırıcılığın tanımı, dolandırıcılık türleri, dolandırıcılık tipolojileri, dolandırıcılık yöntemleri.

The Fraud Typologies in Turkey: The Categorical Classifications and Methods of Frauds

Abstract

In general, fraud means trick someone with fraudulent behaviour or deception in order to gain benefit. People are targeted as victims of fraud at their home, workplaces, at street, while resting, working or shopping in various places and at different times by sometimes a person, a group or by an institutions having legal appearance. This article aims to make classification of fraud by considering their methods of execution, fiction, plans, targeted group and the means used. Within the framework of the study, 9.779 cases of fraud occurring in the area of responsibility of the Gendarmerie, between 2010 and 2014 were examined. At this stage, the cases of fraud are divided into category clusters identified during examination. At the end of the research, under a total of 15 senior titles, 69 types of fraud have been identified.

Keywords

Fraud, definition of fraud, types of fraud, fraud typologies, methods of fraud

---

* Dr., kamu görevlisi ve araştırmacı.
e-mail: ayilmazz@hotmail.com

1. Giriş

“Dolandırıcılık” çok genel bir tanımla hileli davranışlarla karşısındakini kandırarak menfaat temin etme anlamına gelmektedir. Dolandırıcılık suçunun en temel özelliği; failin sahip olduğu kurnazlık, plan yapma, uyum sağlama ve ikna kabiliyeti ile mağdurların tecrübesizliğini, dikkatsizliğini ve kolay yoldan para kazanma hırsını kullanarak gelir elde etmesidir (Bilen, 2012:6). Bir başka deyişle “*bu suçta fail, hileli hareketlerle mağduru gerçeğe aykırı hal ve vakaların varlığına inandırarak belirli bir fikir ve hayaller oluşturarak amacına ulaşır*” (Jacoby, 1941:667 aktaran Bilen, 2012:6). 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) “*Kişilere Karşı Suçlar*” başlıklı ikinci kısmının “*Malvarlığına Karşı Suçlar*” başlıklı bölümünde yer alan “*Dolandırıcılık*”, söz konusu kanunda “*Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak*” olarak tanımlanmaktadır (TCK md.157). Dolandırıcılığın “*basit*” hali Türk Ceza Kanunu’nun 157’nci maddesinde, “*nitelikli*” hali 158’inci maddesinde ve “*daha az cezayı gerektiren hali*” de 159’uncu maddesinde düzenlenmiştir. Dolandırıcılığın “*Bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle (TCK 158-1/f)*” yapılması durumunda, söz konusu suç “*nitelikli interaktif dolandırıcılık*” olarak da tanımlanmaktadır.

Bu noktada dolandırıcılık suçları ile sıklıkla karıştırılan “*Güveni kötüye kullanma suçu*” arasındaki farka değinmek gerekmektedir. “*Güveni kötüye kullanma suçu*” zilyetliği kendisine devredilmiş (TCK Md. 155/1 suçun basit sekli) mal üzerinde kendi ya da bir başkasının yararına tasarrufta bulunmak olarak tanımlanmaktadır. Suçun nitelikli halini düzenleyen TCK Md. 155/2’de ise söz konusu malın meslek, sanat ve ticaret vb. nedenle devredilmiş olması gerekmektedir. Dolandırıcılık ve güveni kötüye kullanma arasındaki temel fark da malın devrinde yatmaktadır. Her iki suçta da mal, maliki tarafından faile rızaen devredilmekle birlikte “*Dolandırıcılık suçunda failin karşısındaki kişiyi hileli davranışlarla aldatması, aslında malın maliki ya da zilyedinin rıza göstermeyecek olmasına rağmen rıza göstermesini sağlamaktadır... Güveni kötüye kullanma suçundan bahsedebilmek için güven ilişkisinin kurulması esnasında failde suç işleme kastı bulunmuyor olmalı; sonradan ortaya çıkmalıdır*” (Meraklı, 2009: 1661-1662).

Yukarıda TCK’nın 157-159 maddeleri arasında sayılan dolandırıcılık suçlarının yanında TCK’da “*bilişim alanında suçlar*” başlığı altında toplanan bilişim sistemine girme (md. 243), sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme (md. 244), banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması (md. 245) gibi suçlar ile açığa imzanın kötüye kullanılması (md. 209), parada sahtecilik (md. 19), resmi belgede sahtecilik (md. 204), özel belgede sahtecilik (md. 207), gibi çeşitli sahtecilik suçları da bazı durumlarda dolandırıcılık suçlarının tamamlayıcı parçası işlevini görmektedir. Bu suçlardan “*Resmi belgede sahtecilik*” suçunun maddi unsurunu belgeler oluşturmaktadır. “*Toplum içerisinde her an kurulmakta olan hukuki ilişkilerin yürütmesini sağlayan, kanıtlayan ve delil niteliği olan*” bu belgelerin doğruluğuna dair toplumda oluşan güvene “*kamu güveni*” denilmektedir. (Gökcan, 2009:94). Bu suçun oluşması ile birlikte, suça konu belge özelinde ortaya çıkabilecek münferit zararların yanı sıra, tüm resmi belgelerin gerçekliğine olan “*kamu güveni*” sarsılabilecek ve bu da hukuk düzeni olumsuz etkileyecektir. Bu durum, dolandırıcılık suçlarından kaynaklanan zararın her iki boyutunu da göstermesi açısından örnek bir nitelik taşımaktadır. Farklı teknolojik imkânlar da kullanılarak, çok çeşitli alanlarda, çok fazla sayıda insana etki edebilen dolandırıcılık olayları kişilere veya kamuya verdikleri münferit zararların dışında toplum içindeki bireyler arası güven kadar, yasa ve

geleneklerle belirlenmiş kamu düzenine olan güveni de sarsarak toplum huzuruna olumsuz yönde etki edebilmektedir.

Günümüzde, klasik anlamdaki dolandırıcılık türlerine bilişim teknolojilerinin artan çeşitliliğine ve yaygınlaşmasına bağlı olarak yeni dolandırıcılık yöntemleri de eklenmektedir. Dolandırıcıların bir girişimci gibi süreklilik arz eden yeni yöntem arayışları, ileride yeni dolandırıcılık türleri ile karşılaşmaya devam edeceğimizi göstermektedir (NFA, 2009a:14). Teknolojiye ve değişen piyasa şartlarına bağlı olarak bir yandan internet, kredi kartı ve cep telefonunun kullanıldığı yeni dolandırıcılıklar belirirken, bir yandan da eski yöntemler farklı şekillerde yeniden kullanılmaktadır. 1920'lerin başında İtalyan göçmen Charles Ponzi'nin geri gönderim pullarından para kazandığını iddia ederek halkı dolandırması nedeniyle "*Ponzi Dolandırıcılığı (Ponzi Schemes)*" olarak bilinen dolandırıcılık, bugün sözde 'foreks yatırımı' ya da ABD'li Bernard Madoff örneğinde olduğu gibi, 50 ila 65 Milyar ABD dolarını bulan "*sahte tahvil*" ve "*sahte hedge fonu*" satışı olarak karşımıza çıkmaktadır (Carvajal vd., 1995:7; Zarrabi, 2013:3). Amerikan Sermaye Piyasası Kurulu'na göre (SEC, *Securities and Exchange Commission*) son zamanlarda sanal para birimi ya da daha bilinen adıyla "*Bitcoin*" sistemi de Ponzi benzeri dolandırıcılıkta kullanılmaktadır (SEC, 2015:1). Benzer şekilde, "*Yüksek Getirili Yatırım Programı (HYIP, High-Yield Investment Program)*" olarak bilinen ancak aslında birer "*Postmodern Ponzi Dolandırıcılığı*" olan sistemin, interneti kullanarak daha geniş kitlelere yayıldığı belirtilmektedir (Moore vd., 2012). NFA (*National Fraud Authority, NFA*) tarafından yapılan çalışmada, İngiltere'de sekiz üst başlık altında toplam 27 adet dolandırıcılık türünün yaygın olarak bulunduğu belirlenmiştir (Bkz. Tablo 1; NFA, 2009a:1-14). ABD'de ise Federal Ticaret Kurulu (*FTC, Federal Trade Commission*) tarafından belirli aralıklarla yapılan araştırmada, tüketicilerin maruz kaldığı toplam 17 adet dolandırıcılık türü tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 2; FTC, 2013:5).

Geniş kitleleri etkileyen ve özellikle finans sektörünü kapsayan dolandırıcılıkların yanı sıra hile ya da kandırmaca, korku, mucizevi tedavi veya kısa sürede çok para kazanma gibi sahte vaatlerle, kurgu senaryolarla ve el becerileri ile yapılan dolandırıcılıklar da bulunmaktadır. Günümüzde halk dilinde "*bohçacı*" olarak bilinen kadınların kılığında köy köy, mahalle mahalle gezerek güya satış maksadıyla evlere girip evde "*büyü*" olduğunu söyleyerek evdeki altınları yürüten dolandırıcılar kadar, sözde çekiliş yaptırmak suretiyle insanların algıları ile oynayarak teslim belgesi veya sözleşme adı altında senet imzalatan sahte kapıdan satış görevlilerine de rastlanılmaktadır. Bunun yanında, eskiden günlük hayatta evde, iş yerinde ve sokakta karşılaşılan dolandırıcılıklar, bugün cep telefonu, akıllı telefonlar ve internet aracılığıyla artık zamandan bağımsız bir şekilde evlerin içine de girmiş bulunuyor. Günün herhangi bir saatinde cep telefonunuza gelen "*ödül kazandınız*" mesajı ya da e-posta adresinize gelen sözde "*yüklü miktardaki doların Afrika'da bir ülkeden dışarı çıkarılmasına yardımcı olunması halinde ciddi oranda bir pay verileceği*" vaadi maruz kalının dolandırıcılık girişimlerinden sadece birkaçı.

Yukarıda sayılan dolandırıcılıkların yanı sıra birey bazen farklı tarifelerle kafası karıştırılarak, bazen de insan psikolojisini istismar eden satış teknikleri ile satın almaya yöneltilmektedir. Örneğin; "*nöropazarlama (neuromarketing)*" olarak bilinen ve beyin görüntüleme, fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme, göz hareketlerinin takibi, yüz ifadelerinin tanımlanması, kalp ritminin ölçümü ve galvanik deri tepkimesinin (cilt iletkenliği) ölçümüne dayanan tekniklerle tüketicinin tercih mekanizmaları tespit edilmekte ve bu sonuçlar aynı anlamı tekrar inşa etmek için kullanılmaktadır. Bir başka deyişle tüketicinin beynindeki "*satın al (buy button)*"

düğmesi bulunarak bireyin direnç göstermeyeceği reklam kampanyaları ile bu düğme harekete geçirilmektedir (Ural, 2008:422-423). Benzer şekilde “*asimetrik baskınlık (asymmetric dominance)*” ya da “*tuzak pazarlama (decoy marketing)*” olarak bilinen, tercih kümesinde yer alan aynı kategorideki ürünler arasına tercih edilmeyeceği düşünülen “*tuzak ürün*”ün yerleştirilmesi yoluyla satın ama tercihinin yönlendirilmesi de bir nevi dolandırıcılık sayılabilir (Huber vd., 1982).

Görüleceği üzere birey günlük yaşam içerisinde evde, sokakta, iş yerinde, dinlenirken, çalışırken, alışveriş yaparken çeşitli mekân ve zamanlarda bazen bir kişi, bazen birkaç kişilik bir şebeke bazen de yasal görünümlü kurumsal yapılar tarafından kuşatılmış durumda. Hedeflenen ise insanların para harcamaya, satın almaya veya birikimini bir şekilde dolandırıcılara teslim etmeye yöneltilmesi. Bu makale ile belki bu tür suçların önüne geçmek mümkün olmayacaktır ancak bu çalışmanın Türkiye’de bu alanda yapılmış ilk araştırma olması, dolandırıcılığı belirli bir sistematik çerçevesinde ele alması ile en azından insanları aydınlatmaya, bilgilendirmeye yarayacağı umut edilmektedir.

2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı:

Dolandırıcılık suçunun ortaya çıkarılması suçun tabiatı nedeniyle bir takım güçlükleri barındırmaktadır. Bunların başında dolandırıcıların insanı ve onun davranışlarını, zaaflarını, hangi durumda ne tür tepki gösterildiğini çok iyi bilmeleri yatmaktadır. Bunun yanında çok iyi planlanmış ve kurgulanmış olması, her ne şekilde yapılırsa yapılsın mutlaka belirli düzeyde bilgiye sahip olmayı gerektirmesi de suçla mücadeleyi zorlu kılan özellikler arasında bulunmaktadır. Çok yönlülüğüne, teknoloji ile beraber zaman ve mekândan bağımsız gerçekleştirilebilmesine rağmen, nicel veriler kadar nitel veriler de dikkate alınarak belirli bir sistem içerisinde incelendiğinde dolandırıcılık olaylarının tipolojik özellikler sergilediği görülmektedir. Bu makalenin de amacı söz konusu tipolojik özelliklerin tespit edilmesidir. Türkiye’deki dolandırıcılık türleri nelerdir ve bunlar nasıl yapılmaktadır? sorusu araştırmanın sorusunu oluşturmaktadır. Bu amaçla, bu makalede tüm Türkiye’deki jandarma sorumluluk sahasında, 2010 ve 2014 yılları arasında meydana gelmiş dolandırıcılık olayları, yapılış şekilleri, kurgusu, planı, hedef kitlesi ve kullanılan araçlar temel alınıp incelenerek dolandırıcılıkların yapılış şekillerinin ortaya çıkarılması ve bunların belirli kategorilere göre ayrılması hedeflenmiştir.

3. Yöntem

Dolandırıcılık tipolojilerinin belirlenebilmesi amacıyla iki veri türünden faydalanılmıştır: Birincisi jandarma sorumluluk sahasında 2010-2014 yılları arasında meydana gelen “*dolandırıcılık olayları*” ve bu olayların özet bilgileri, ikincisi ise literatür taraması. Birinci veri kapsamında son beş yılda (2010-2014) meydana gelen 9.779 dolandırıcılık olayı tek tek incelenmiştir. Olayların nicelikleri kadar, olay özetleri sayesinde olayın yapılış şekilleri de incelenerek niteliksel verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Yukarıda açıklandığı üzere bu çalışmada incelenen dolandırıcılık olayları, sadece jandarma sorumluluk bölgesinde meydana gelen olayları kapsamaktadır. Polis bölgesinde meydana gelen dolandırıcılık olaylarına ulaşılamamıştır. Bu eksiklik bir ölçüde literatür ve açık kaynak taraması ile giderilmeye çalışılsa da ileride tüm Türkiye’yi kapsayacak bir araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanında olayların, mağdur ve faillerinin yanı sıra kolluk görevlileri ile yapılacak mülakat ve anketlerin oldukça zengin bir niteliksel veri sunacağı değerlendirilmekle beraber böyle bir araştırma için yeterli zaman ve maddi imkâna ulaşılamamıştır. Aşağıda aktarılan çalışma sonuçlarının ileride yapılacak çalışmaların temelini oluşturması ümit edilmektedir.

Yukarıda da aktarıldığı gibi çalışma çerçevesinde 10.000'e yakın dolandırıcılık olayı incelenmiştir. Olayların kategorik olarak sınıflandırılmasında, başlangıç aşamasında ve sadece bir çıkış noktası olması anlamında, İngiliz Ulusal Dolandırıcılık Suçu Merkezi (*National Fraud Authority, NFA*) tarafından İngiltere'de karşılaşılan dolandırıcılık suçlarının yapılış şekilleri temel alınarak hazırlanan dolandırıcılık tiyolojilerinden faydalanılmıştır (Bkz. Tablo 1; NFA, 2009a). NFA, dolandırıcılık olaylarını yapılış şekillerinin yanında mağdurların suç hakkında bilgisi olup olmadığına göre ve dolandırıcılık olayında kaybedilen paranın büyüklüğüne göre de kategorilere ayırmaktadır. Buna göre, dolandırıcılık hakkında bilgisi olup olmadığına göre mağdurlar dört kategoriye ayrılmaktadır: Dolandırıcılığı bilmeyenler, bilip ihbar edenler, bildiği halde ihbar etmeyenler ve dolandırıcılığa maruz kaldığı anlatıldığı halde inanmayanlar (kronik mağdurlar) (NFA, 2009a:21). NFA'nın kategorik ayırımında kullandığı bir diğer değişken de kaybedilen maddi birikim miktarıdır. NFA'nın piramit analojisi ile açıkladığı bu tasnife göre, piramidin en tepesinde yer alan kronik mağdurlar, sayıca az olmakla beraber maddi açıdan en çok kayba uğrayan grupta yer almaktadır. Piramidin ortasında kaydedeğer bir miktar para kaybetmekle beraber olayı kısmen rapor eden geniş kitle bulunmaktadır. Piramidin en altında bulunan ve sayıca en fazla olan grupta ise küçük bir miktar kaybeden ve olayı bildirmeyen grup yer almaktadır (NFA, 2009a:2). Aslında dolandırıcıların asıl hedefi de piramidin en altındaki bu kitleyi büyütmektir. Dolandırıcılar için herkesten küçük bir miktar almak, birkaç kişiden çok miktarda alıp dikkatleri üzerine çekmekten daha mantıklı bir yol olarak görülmektedir. Bu çalışmada tiyolojilerin belirlenmesinde olayın niteliğinin ve dolandırıcılığın yapılış şeklinin temel kriter olarak alındığının vurgulanması gerekmektedir. Bu itibarla çalışmada, dolandırıcılık tiyolojilerinin belirlenmesinde kaybedilen paranın/kazancın toplam değeri veya mağdur sayısının büyüklüğü önemli olmamıştır. Olayların oluş şekillerine ilişkin bilgilerin incelenmesi sırasında farklı tiyolojilerin ortaya çıktığı görüldükçe, yeni üst ve alt kategoriler oluşturulmuştur. Tüm olay verilerinin incelenmesinin ve olayların kategorilerine göre gruplandırılmasının ardından olay yoğunluk durumu da dikkate alınarak özgün "*dolandırıcılık tiyolojileri*"ne ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 3).

Bu noktada, incelenen verinin niteliği ile ilgili de birkaç noktaya değinmek gerekmektedir. Türkiye'de gerek poliste, gerekse jandarmada tutulan suç istatistikleri meydana gelen "*olayları*" kapsamaktadır. Oysa hukuksal anlamda bir fiilin suç olduğundan bahsedebilmek için belirli bir olaya ilişkin suç iddiasının yetkili ve görevli mahkeme tarafından onaylanması gerekmektedir. Sonuç olarak polis ve jandarma tarafından tutulan istatistiklerinin birer "*suç istatistiği*" olduğunu varsayarak yapılan değerlendirmeler doğru olmayacaktır. Bu nedenle okuyucudan bu çalışmadaki verilerin "*dolandırıcılık olay*" verilerini kapsadığını göz önünde bulundurması beklenmektedir. Türkiye'de "*suç*" istatistikleri Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmaktadır. Bu kurumun verilerine göre, Cumhuriyet savcılıklarına aktarılan dolandırıcılık olaylarından dava açılanların sayısı 2010 yılında 74.659, 2011 yılında 78.089, 2012 yılında 87.523, 2013 yılında 103.682 ve 2014 yılında 103.703 olmuştur (Adalet Bakanlığı, 2012a:68; 2012b:68; 2012c:14; 2013 ve 2014).

Dolandırıcılık olayı mağdurlarının gerçekleşen olayların ne kadarını kolluk birimlerine bildirdiği, dolayısıyla olayların ne kadarının resmi verilere yansıdığı ile ilgili de bir tartışma söz konusudur. İngiliz Ulusal Dolandırıcılık Suçu Merkezi'ne (NFA) göre dolandırıcılık suçunun ihbar düzeyi, mağdurun dolandırıcılığa maruz kaldığını bilmemesi veya bildiği halde kendisini de sorumlu görmesi, kaybedilen paranın az olması nedeniyle ihbar etmeye değer bulunmaması veya adli makamların konuyu ciddi olarak sorgulamayacağı

yönündeki algı nedeniyle düşük kalmaktadır (NFA, 2009a:26). Antropolog Ruth Benedict'in belirttiği gibi kültürler arasındaki bazı benzerliklerden yola çıkarak söz konusu kültürlerin bir biriyle benzer ya da aynı olduklarını söylemek mümkün değildir (Benedict 1998). Bir başka deyişle, herhangi bir kültür için doğru ya da uygun görülen bir davranışın bir başka kültür için de doğru kabul edilemeyeceği açıktır. İnsan davranışları ve bu davranışlara gösterilen toplumsal tepkiler kültürden kültüre benzerlik gösterebileceği gibi farklılık da gösterebilir. Bu nedenle, İngiltere'deki tespitlerin Türkiye'de de aynı şekilde olduğu varsayımında bulunmak kültürel göreceliğe uygun olmayacaktır. Buradan hareketle, herhangi bir alan araştırmasına dayanmayan bu makalede yukarıda İngiltere örneğinde verilen, mağdurlar tarafından olayların bildirilmeme nedenlerinin ve önemli oranda olayın bildirilmediği hususunun Türkiye örneğinde benzerlik gösterebileceği ancak bunun bir tespit olmadığı vurgulanması gerekmektedir. Sonuç olarak okuyucunun, genel bir değerlendirme ihtiyacı duyduğunda bu konudaki çekinceyi de göz önünde bulundurması gerekmektedir.

Son olarak dolandırıcılık olayları ile ilgili dikkate alınması gereken önemli bir husus da şu an bilinen dolandırıcılık türlerinin bir şekilde açığa çıkan ya da bir noktada başarısızlığa uğramış olan olaylar olduğudur. Konuyu detaylı olarak incelemek isteyen araştırmacıların henüz bilinmeyen ancak çok iyi bir kurgu ve planla kusursuz bir şekilde işlemekte olan dolandırıcılıkların bulunabileceğini bir ihtimal olarak göz önünde bulundurmalıdırlar.

4. Bulgular:

4.1 Genel Hususlar:

Yukarıda da belirtildiği üzere bu çalışmanın temeli 2010 ve 2014 yılları arasında Jandarma sorumluluk sahasında meydana gelen yaklaşık 9.779 dolandırıcılık olayının belirlenen tipolojilere göre tasnifine dayanmaktadır. İncelenen 9.779 olaydan, 766'sı konusu dolandırıcılık olmadığı değerlendirildiğinden, 32'si de "*parada sahtecilik*" olayı olduğundan kategori dışına alınmıştır. Benzer şekilde alışverişin ardından ödeme yapılmadan kaçılması (benzin istasyonundan benzin alıp parasını ödemediği kaçmak gibi), taahhüt edilen borcun zamanında ödenmemesi ya da hiç ödenmemesi gibi fail ve mağdur arasında hileli davranış, gerçeğe aykırı hal ve vakaların varlığına inandırıcı bir ilişki yaşanmadığından, bu tür olaylar da (1381 olay) kategorik değerlendirme dışında tutulmuştur. Son olarak otomobil ve hayvan alım satımı başta olmak üzere çeşitli alışverişlerde paranın bir kısmının ödenmesi, geri kalanın ödenmemesi ya da alıcı ya da satıcıdan birisinin alışverişin adil ve hakkaniyet içerisinde gerçekleşmediğini düşündüğü yaklaşık 882 olay da aynı şekilde tasnif dışına alınmıştır. Neticede, toplam 9.779 olaydan 6.718'inin belirlenen dolandırıcılık türlerinden birine girdiği tespit edilmiştir.

Olaylar incelendiğinde ortaya çıkan ve aşama aşama geliştirilen toplam 69 dolandırıcılık tipolojisi 15 üst başlıkta toplanmıştır. Gerek alt başlığın gerekse üst başlıkların belirlenmesinde olayın sıklığından ziyade amaca ulaşmak için takip edilen yol ve davranış kalıbı esas alınmıştır. Bu çerçevede örneğin "*facebook*" şifresinin ele geçirilerek arkadaş listesindkilerle sohbet edilmesi ve sohbet esnada mağdurun telefonuna gönderilen mesaja "*evet*" yazıp cevaplamasının istenmesi, sosyal mühendislik olarak kategorilendirilmiştir. Çünkü bu olayda "*facebook*" şifresinin ele geçirilmesi bir ara aşamadır. Asıl amaç karşısındakine arkadaş olduğunu inandırmak, telefon numarasını şüphelendirmeden alabilmek ve ardından mesajı cevaplamaya ikna etmektir.

4.1 Dolandırıcılık Tipolojileri:

4.1.1 Kapıdan satış

Kamuoyunda “kapıdan satış” olarak bilinen satış “*İş Yeri Dışında Kurulan Sözleşmeler Yönetmeliği*” ile düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 2’inci maddesi uyarınca finansal hizmetler, taşınmaz malların veya bu mallara ilişkin hakların oluşumu, devri veya kazanımı, konut kiralama, paket turlar, devre tatil, uzun süreli tatil hizmeti ve bunların yeniden satımı veya değişimi, günlük tüketim maddelerinin, satıcının düzenli teslimatları çerçevesinde tüketicinin meskenine veya iş yerine götürülmesi gibi alışverişler kapıdan veya doğrudan satışın kapsamı dışında tutulmuştur. Yönetmelik alıcıya cayma hakkı tanırken, satıcıya ön bilgilendirme yapma, sözleşmenin bir nüshasını teslim etme, yetki belgesi alma ve bu işlemleri ispat etme yükümlülükleri getirmektedir.

Çalışma kapsamında toplam 785 (%12) olayın kapıdan satış yöntemi kullanılarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Alt kategorilere ayrıldığında dolandırıcılığın senet imzalatma odaklı satış, olağanüstü yüksek fiyat, ürün ve vaat, senaryolu yüksek fiyattan satış ve çekiliş bahanesiyle satış şeklinde işlendiği anlaşılmaktadır.

1. *Senet imzalatma odaklı satış (%18)*: Bu yöntemde asıl amaç her ne şekilde olursa olsun senetlerin imzalatılmasıdır. Senet, bazen teslim belgesi ya da sözleşme olduğu ifade edilerek kandırılmak suretiyle bazen de darp etme tehdidi veya bizzat zor kullanılarak imzalatılmaktadır. Bazı durumlarda ise senedin tarih bölümüne 15-20 gün öncesinin tarihinin atılmakta ve bu suretle mağdura ürünü iade imkânı olmadığı ifade edilerek senedin tahsiline gidilmektedir.

2. *Olağanüstü yüksek fiyat(%24)*: Genellikle alıcıların ürünlerin piyasa değeri hakkında bilgisi olmamasından yararlanarak elektrik süpürgesi, halı yıkama makinesi, mutfak robotu, tencere seti gibi ürünlerin piyasa değerinin iki ya da üç katı fiyattan satılması veya sözel olarak vaat edilen ürünlerin senet imzalatıldıktan sonra teslim edilmemesi şeklinde işlenmektedir.

3. *Ürün ve vaat (%5)*: Medikal ürün, tansiyon ölçüm aleti, elektrik süpürgesi, halı yıkama makinesi, mutfak robotu, tencere seti gibi ürünleri piyasa değerinin iki ya da üç katı fiyattan satılmasını kolaylaştırmak amacıyla ürünün satın alınması durumunda çocuğunun/torununun işe alınacağı veya ücretsiz tedavi imkânı sağlanacağı gibi vaatlerde bulunmaktadır. Bazı durumlarda alınacak şampuanın içinden hediye çıkacağı vaadi ile de satış yapılmaktadır.

4. *Senaryolu yüksek fiyattan satış (%6)*: Kuran, dini içerikli kitap, sınava hazırlık kitapları/CD’si ve tıbbi cihaz gibi ürünleri değerinin çok üstünde satabilmek için Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı veya Diyanet İşleri Başkanlığı’ndan geldiği beyan edilmektedir.

5. *Çekiliş bahanesiyle satış (%47)*: Açılışı yakında yapılacak bir mağazanın tanıtımı amacıyla çekiliş düzenlendiği, çekilişe katılmak için bir ürün almanın yeterli olacağı ifade edildikten sonra ürünleri almak için aslında olmayan mağazaya gelinmesi bildirilmekte veya çekilişte çıkan kol saati, elektrik süpürgesi gibi ürünleri teslim etmek için form doldurdukları bahanesi ile senet imzalatılmaktadır.

4.1.2 Ön ödeme

“Ön ödeme” dolandırıcılığı günümüzde dünya çapında oldukça yaygın olan dolandırıcılıklardan birisidir. Bunda en temel nedense zaman ve mekândan bağımsız olarak gerek e-posta, gerek cep telefonu (mesaj veya konuşma) ve gerekse de yüz yüze yapılabilmesidir. Sistemin özünde sunulan “büyük bir vaad” ve bu vaade ulaşılması için “*harcanacak küçük bir miktar para*” yatmaktadır.

Çalışma kapsamında toplam 254 (%3,5) olayın ön ödeme yöntemi kullanılarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Alt kategorilere ayrıldığında ise dolandırıcılığın çekiliş/kampanya, mevduatta biriken para/SGK geri ödemesi, emeklilik/iş bulma vaadi, diğer vaatler ve Afrika kökenli ön ödeme/Nijerya 419 yöntemleri ile işlendiği anlaşılmaktadır.

1. *Çekiliş/kampanya (%34): “Değerli abonemiz “X Marka” yaşatır” çekiliş kampanyasından 20.000 TL ödül kazandınız. Ödülünüzü alabilmek için danışma hattını arayın” veya “... numaralı telefon numaranıza alışverişinizden dolayı tanımlanan 1.750 değerinde HEDİYE paketinizi 3 gün içinde almazsanız iade olacaktır.0212925XXXX” vb. içerikli mesajla mağdurun belirtilen numarayı araması sağlanmakta ve mağdura ödülü alabilmesi için vergi veya masraflar için bir ön ödeme yapması gerektiği belirtilerek kontur ya da kredi kartı bilgileri talep edilmektedir.*

2. *Mevduatta biriken para/SGK geri ödemesi (%5): “Banka kartından fazla kesilen paraları iade edeceğiz” ya da “Emekli olduktan sonra bankada biriken paranız var, alabilmek için dosya masrafı ödemeniz gerekiyor” vb. şeklinde telefonla aranan kişiye paraya alabilmesi için vergi veya masraf adı altında bir ön ödeme yapması gerektiği bildirilmekte ve bu sayede mağdurun kredi kartı bilgileri istenmekte ya da bildirilen hesaba para yatırılması talep edilmektedir.*

3. *Emeklilik/İş bulma vaadi (%40): Emeklilik hakkı kazandırılacağı vaadi ya da ilan, e-posta, sokaklarda duvarlara, direklerle, ağaçlara yapıştırılan tanıtımlarla çok düşük düzeyde yetkinlikle, ortalamanın üstünde getirisi olan iş imkânı vaat edilerek bunun için “giriş evrakları ücreti”, “işlemleri başlatmak amacıyla” veya “takip işlemleri için” belirli bir miktar para talep edilmektedir.*

4. *Diğer vaatler (%21): Hacca yazdırma, vergi borcunu sildirme, ehliyet veya SRC belgesi alınmasına aracılık etme, kredi temin etme, geçmişe yönelik kredi kartı aidatlarını geri alma, özürlü raporu alma gibi vaatlerde bulunularak bu vaatlerin gerçekleşmesi için masraf vb. ad altında para talep edilmektedir.*

5. *Afrika kökenli ön ödeme / Nijerya 419 (%0): Suçun ilk defa Nijerya Ceza Kanunu’nun 419’uncu maddesinde tanımlanması nedeniyle bu isimle anılmaktadır. Dünya çapında en çok bilinen ön ödeme dolandırıcılığıdır. Mali Suçları Araştırma Kurulu’na (MASAK) göre bu dolandırıcılık türü son yıllarda Çin ve Hindistan’a da yayıldığı için vaka sayısında artış görülmektedir. (MASAK, 2015) Bu çalışma kapsamında incelenen olaylar içerisinde bildirilmemiştir. Genellikle, e-posta ile mağdura ulaşılarak kurgu bir senaryo ile kamu görevlisi olarak yasa dışı yollardan elde edilen ya da darbe sonrası devlet büyüğü olan yakınından kalan yüklü miktarda parayı yurt dışına aktarmak için hesap numarasına ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Bu aşamada mağdurdan, ileride fazlasıyla geri iade edilmek şartıyla transferin gerçekleştirilebilmesi için küçük bir miktar transfer ücreti talep edilmektedir.*

4.1.3 Sosyal Mühendislik/Senaryo

Son zamanlarda oldukça yaygın bir şekilde işlenmekte ve her statüden ve kesimden mağdurların hedef alınabilmesiyle dikkat çekmektedir. Bu tür dolandırıcılığın temelinde mağdurun teknik bazı imkânlarla da

desteklenen bir senaryoya inanması ve senaryoda kendisine verilen rolü oynaması yatmaktadır. Mağdur bazen bir tehlikeden kurtarılacağı, bazen de devlete yardımda bulunduğu ve yaptığı ödemeleri geri alacağı şeklindeki telkinlerle yönlendirilmektedir. Bu dolandırıcılığın belki de en ilginç örneği Selçuk Parsadan olayıdır. Dönemin Başbakan'ı olan Tansu Çiller'i telefonla arayan Parsadan, kendisini emekli Orgeneral Necdet Öztorun olarak tanıttıktan sonra "Kemalistler Derneği" için 5 buçuk milyar lira para istemiş ve örtülü ödenekten tertip edilen para ertesi gün Parsadan'ın hesabına yatırılmıştır.

Çalışma kapsamında toplam 1.113 (%16,5) olayın sosyal mühendislik yöntemi kullanılarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Alt kategorilere ayrıldığında ise kendini asker, polis veya savcı olarak tanıtmaya, kendini firma/kuruluş yetkilisi gibi tanıtmaya, kendini tanıdığı yakınını olarak tanıtmaya, arkadaşı olarak tanıtmaya (internet kullanılarak) ve yardım vaadi ile işlendiği anlaşılmaktadır.

1. *Kendini kamu görevlisi olarak tanıtmaya (%63): "Telefon hattının dolandırıcılar veya PKK tarafından kullanıldığı", "Banka hesabının terör örgütünün eline geçtiği", "PKK'lı teröristlerin peşinde olduğu" vb. senaryolarla mağdurun belirtilen hesaba para yatırması ya da para/altın vb. birikimini tenha bir yere bırakması sağlanmaktadır.*

2. *Kendini firma/kuruluş yetkilisi gibi tanıtmaya (%12): Mağdur telefonla aranarak "Bir sağlık merkezi adına" arandığı "poliçe/ferdi kaza sigortası borcunun bulunduğu ödemediği takdirde icraya verileceği" vb. içerikli senaryolara inanan mağdurdan kredi kartı bilgileri talep edilerek kartından çekim yapılması şeklinde işlenmektedir. Bazı durumlarda bizzat eve de gidilmektedir. Bu senaryo türünde örneğin "TEDAŞ görevlisi oldukları, evde kaçak elektrik kullandığı, bu durumun ağır para cezası gerektirdiği, ancak kendilerine 150 TL vermesi durumunda bu cezadan kurtulabileceği" bildirilmektedir.*

3. *Kendini bir tanıdığı ya da tanıdığı yakınını olarak tanıtmaya (%5): Eve gelerek, askerdeki oğlunun arkadaşı/komutanı ya da bir yakının tanıdığı olduğunu belirterek para istenmekte veya aileden birinin haberi olduğunu ifade ederek para ya da ürün/küçükbaş hayvan talep edilmektedir. "Komutanıyım" dedi, şehit ailesini dolandırdı! Şanlıurfa'nın Harran ilçesinde kendisini asker olarak tanıtarak geçen hafta [15 Ağustos 2015] şehit olan Uzman Çavuş İbrahim Taş'ın ailesinin evinde bir kaç gün kalan kişinin dolandırıcı olduğu ortaya çıktı." başlıklı haberden de anlaşılacağı üzere bu tür dolandırıcılıkların manevi açıdan da bir sınırı bulunmuyor (T24.com, erişim tarihi 22 Ağustos 2015).*

4. *Arkadaşı olarak tanıtmaya (İnternet kullanılarak, %2): Bir kişinin facebook şifresinin ele geçirilerek arkadaş listesindekilerle sohbet ederek telefon numaraları talep edilmekte ve ardından telefonlarına gelen mesajı "evet" yazarak cevaplamaları istenmektedir. Bazı durumlarda kredi kartı bilgileri de talep edilmekte, yakını ile konuştuğunu düşünen mağdur kart bilgilerini şüphe etmeden paylaşmaktadır.*

5. *Yardım vaadi (%18): Sosyal Yardımlaşma Vakfı veya Kaymakamlıktan geldikleri, kömür vb. yardım yapacakları bahanesi ile bir iki çuval kömür ya da birkaç poşet patates vb. gıda ürününü eve taşımak bahanesiyle mağdurun evine girip, bir yandan mağdur oyalanırken diğer yandan evden para/altın çalmak suretiyle işlenmektedir.*

4.1.4 Sigorta

Bilindiği üzere Türkiye'de araçların trafiğe çıkması için araçların trafik sigortalarının yaptırılması gerekmektedir. Zorunlu olan bu trafik sigortası kazalarda karşı tarafın giderlerini belirlenen limitlerde

karşılmaktadır. Bunun dışında, kendi aracında meydana gelebilecek hasarlarda yüksek maliyetten kaçınmak isteyen araç sahibinin kasko adı verilen ayrı bir sigorta yaptırması gerekmektedir. Tüm sigortalarda şoförün alkollü olmaması, trafiğe çıkabilecek belgelere sahip olması ve bazı durumlarda bildirilen kaza ile ilgili trafik görevlilerince bir tespit yapılması gerekmektedir. Trafığın dışında, çalışma sırasında karşılaşılan diğer bir sigortalama alanı da hayvancılık olmuştur. Burada da çiftlik sahibinin belirli şartları yerine getirmesine bağlı olarak hayvanlar hastalık/ölüm gibi risklere karşı sigortalatılabilmektedir.

Çalışma kapsamında toplam 103 (%1,5) olayın sigortada usulsüzlük yapılarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Alt kategorilere ayrıldığında ise kazadan sonra kasko, alkollü şoförün değiştirilmesi, arıza giderimi/asılsız çalıntı bildirim, usulsüz “*pert*” kaydı ve hayvancılık alanında gerçekdışı bildirim şeklinde işlendiği anlaşılmaktadır.

1. *Kazadan sonra kasko (%74)*: Trafik kazasından sonra kasko yaptırmanın ardından, aradan belirli bir zaman geçtikten sonra kazanın yeni olduğu beyan edilerek hasarın sigorta şirketine yüklenmesine çalışılmaktadır.

2. *Alkollü şoförün değiştirilmesi (%6,5)*: Şoförün kaza sırasında alkollü olması nedeniyle kaskodan yararlanabilmek amacıyla kaza sırasında bir başkasının sürücü olduğu beyan edilmektedir.

3. *Arıza giderimi/asılsız çalıntı bildirim (%6,5)*: Aracın sıradan nedenlerle gerçekleşen arızasının giderilmesi amacıyla kaza süsü verilmesi şeklinde veya aracın çalındığı yönünde asılsız bir bildirimde bulunularak kaskodan haksız bir şekilde yararlanılmaya çalışılmaktadır.

4. *Usulsüz “Pert (ağır hasarlı)” kaydı (%3)*: Trafik kazalarında toplam hasar maliyetinin aracın değerinin %70’ini aşması durumunda araç ağır hasarlı olarak nitelendirilmekte ve araca “*pert*” kaydı düşülmektedir. Bu kayıt aracın trafiğe çıkışına engel teşkil etmemekle birlikte aracın satışında değerini düşürmekte ve bu tür araçlara kasko yapılmamakta ya da çok yüksek maliyetle kasko yapılabilmektedir. Bu tür dolandırıcılıkta kazanın ardından oluşan ve düşük bir maliyetle giderilebilecek bir hasarın yerine, araca *pert* raporu tanzim edilmesiyle aracın piyasa değeri sigortadan alınmakta ve araç az bir değer kaybıyla tekrar piyasaya satışa sunulmaktadır.

5. *Hayvancılık (%10)*: Hastalanan veya ölen hayvanın kulak küpesinin sigortalı olan hayvanınki ile değiştirilmesiyle sigortadan para alınması suretiyle yapılmaktadır.

4.1.5 Sosyal Güvenlik Kurumu’nun dolandırılması (SGK)

ILO’ya göre devletler asgari olarak sağlık, işsizlik, yaşlılık, iş kazaları, aile yardımı, doğum yardımı, engellilik ve emeklilik durumlarında güvenceyi sağlayacak tedbirler almak zorundadır (ILO, 1952). Anayasa’nın 60’ıncı maddesinde yer alan “*Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar*” hükmü çerçevesinde Türkiye’de başta sağlık ve emeklilik yardımı olmak üzere sosyal güvenlik hizmetlerini sağlama sorumluluğu Sosyal Güvenlik Kurumu’ndadır (SGK).

Çalışma kapsamında toplam 574 (%8,5) olayın SGK işlemlerinde ya da bildirimlerinde usulsüzlük yapılarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Alt kategorilere ayrıldığında ise bu tür dolandırıcılığın anlaşarak

boşanma, ölenin maaşını alma, başkasının sağlık sigortasının kullanılması, SGK'lı gösterme/işsizlik maaşı kullanımı, eczane ve hastane işlemlerinde usulsüzlük ve diğer şekillerde yapıldığı anlaşılmaktadır.

1. *Anlaşarak boşanma (%57)*: SGK'dan yetim maaşı alabilmek amacıyla anlaşmalı olarak boşanılması ve aynı evde yaşamaya devam edilmesi şeklinde yapılmaktadır.

2. *Ölenin maaşını alma (%5)*: Bu tür olaylarda vefat eden yakının maaşı, bankamatik veya daha önce verilmiş vekâletname yoluyla alınmaya devam edilmektedir.

3. *Başkasının sağlık sigortasının kullanılması (%4)*: Muayene, tedavi veya doğumda başkasının sigorta bilgileri ya da TC numarası kullanılarak sigortalı olunmadığı halde sigorta imkânlarından faydalanılmaktadır.

4. *SGK'lı gösterme / İşsizlik maaşı (%30)*: Çalışmadığı halde çalışıyor gösterilerek SGK'ya kayıt yaptırılması ya da bazı durumlarda çalıştığı halde işten ayrıldığı yönünde belge düzenlenerek işsizlik sigortasından faydalanılmaya çalışılmaktadır.

5. *Eczane ve hastane işlemlerinde usulsüzlük (%1,5)*: Sahte reçete düzenlenmesi, reçetelere sahte küpür eklenmesi veya sahte rapor düzenlenmesi suretiyle usulsüz ilaç alımı; Hastane giderlerinin yüksek gösterilmesi veya gerçekdışı işlemlerle SGK'dan haksız para alınması şekillerinde yapılabilmektedir.

6. *Diğer (%3)*: Devletin engelli ve 65 yaş üstü muhtaç kişilere yaptığı yardımdan yararlanmak amacıyla sahte hastane veya gelir raporu tanzim edilmesi şeklinde yapılmaktadır.

4.1.6 Para toplama

Bu üst başlık altında toplanan dolandırıcılık olaylarında amaç ortalamanın üzerinde getirisi sağlayan bir alana yatırım, bir işe ortak olma veya beraber iş kurma, iş imkânı ya da yardım toplama bahanesi ile kişilerden para toplamaktır. Failin ve mağdurun sosyo-kültürel durumuna göre değişen senaryolarla mağdurun gönüllü olarak parasını getirip mağdura teslim etmesi hedeflenmektedir. Bu çalışmada toplam 100 (%1,5) olayın çeşitli para toplama senaryoları uydurularak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Alt kategorilere ayrıldığında ise bu tür dolandırıcılığın Ponzi düzeni, piramit ya da zincir usulü satış, internet matriksi, evden çalışma ya da iş fırsatı, yardım ve iş kurma senaryoları ile yapıldığı anlaşılmaktadır.

1. *Ponzi düzeni (%1)*: İtalyan Charles Ponzi tarafından geliştirilen bir dolandırıcılık yöntemidir ve bu nedenle O'nun adıyla anılmaktadır. Charles Ponzi, ülkeler arasında değişim yapılabilen posta pullarının (reply coupon) bu ülkelerdeki fiyat farklılıklarından istifade ederek kar elde ettiği, her 100\$'a 90 gün sonra 150\$ vereceği vaadi ile Aralık 1919'da 150\$ olan varlığını, Temmuz 1920'de toplam 9 milyon \$'a çıkardı (Walsh 1998:3). Ağustos 1920'de sistem çöktüğünde Ponzi'nin yaklaşık 20 bin yatırımcıdan topladığı 10 milyon \$'dan geriye sadece 30 \$'lık kupon kalmıştı.

Ponzi düzeni, yasal gibi görünen bir yatırım aracına katılım ile kısa sürede yüksek oranda getiri sağlanacağı vaadine dayanmaktadır. Dolandırıcı toplanan paranın bir kısmını ilk katılımcılara geri ödemede kullanırken, bir kısmını kendine ayırmakta, ortaya çıkan fark yeni katılımcılarla giderilmeye çalışılmaktadır. Yeterli sayıda yeni katılımcının bulunamaması durumunda da sistem çökmektedir. Sistemin çalışması için kilit nokta, insanların satın alacağı bir fikrin sunulmasıdır. Bu fikir, sözde "forex yatırımı" olabileceği gibi Amerikalı Amtel Telekomünikasyon Araçları Kiralama Şirketi örneğinde olduğu gibi "telefon kiralama",

Türkiye'deki Banker Kastelli örneğinde olduğu gibi “*mevduat sertifikası*” ya da Bernard Madoff örneğinde olduğu gibi “*sahte tahvil*” ve “*sahte hedge fonu*” olabilmektedir (Walsh, 1998:3; Carvajal vd., 1995:7; Zarrabi, 2013:3).

2. *Piramit ya da zincir usulü satış (%0)*: İlan, e-posta ve diğer tanıtımların yanı sıra, arkadaş çevresinin ısrarlı ile kişilere sisteme yeni katılım sağlamaları halinde kısa sürede yüksek getiri sağlayabilecekleri vaat edilmektedir. Türkiye’de “Titan saadet zinciri” olarak da bilinmektedir. “Piramit satış sistemleri” Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunu’nun 80’inci maddesi ile yasaklanmıştır. Yargıtay da kararlarında bu sistemi işletenlerin yüksek sesli müzik ve alkışlı organizasyonların yanı sıra matematiksel işlem ve tablolarla üyelerin doğru karar verme yeteneğini etkiledikleri gerekçesiyle bu sistemin bir dolandırıcılık olduğuna hükmetmiştir (Maviş, 2015:620).

“*Ponzi dolandırıcılığı*” ile oldukça benzer olan “*Piramit dolandırıcılığı*”nın da devamı sürekli bir şekilde sisteme katılımcı dâhil edilmesi esasına dayanır (Kovacich, 2008:123-124). İki dolandırıcılık arasındaki en temel fark ise “*Ponzi*”de getirinin yasal olarak bilinen bir yatırıma dayandığı ifade edilirken, “*Piramit*”te kazanç için temel şart sisteme katılımcı dâhil edilmesidir (Welsh, 1998:8; Carvajal vd., 1995:6).

3. *İnternet matrisi (%1)*: Piramit sistemine benzer bir şekilde çalışmaktadır. İnternet üzerinden bir ürünün alınmasının ardından mağdur “*ücretsiz hediye*” bekleme listesine alınmaktadır. Bu dolandırıcılık türü de Ponzi ve piramit dolandırıcılığı gibi sisteme sürekli katılımı öngörmektedir.

4. *Yardım (%71)*: Özellikle gündemdeki olaylar, yaşananlar nedeniyle duygusal açıdan hassasiyet arz eden alanda faaliyet yürüten ve toplumda bilinen derneklerin/vakıfların (Mehmetçik Vakfı, LÖSEV vb.) adını kullanarak ya da bu dernek/vakıfların isimlerine benzer isimler kullanılarak veya mağduriyet senaryoları uydurarak yardım adı altında para toplama yöntemidir.

6. *İş kurma (%27)*: Bu yöntemde oto kiralama şirketi, hayvancılık vb. bir ticari girişim bahanesiyle para toplanarak bir süre sonra kayıplara karışılmaktadır.

4.1.7 Büyü ve Muska vb.

İnsanlar bazen dini inançlarına bağlı olarak, bazen amansız hastalıklardan bir ümit de olsa kurtulabilmek amacıyla ya da kendinden başka nedenlere bağladığı, hayatındaki kötü gidişatı durdurabilmek için çeşitli “*büyü bozdurma*”, “*üfürükçülük*”, “*muska yazdırma*” gibi ruhani ya da çeşitli mucizevi tedavi yöntemlerine yönelebilmektedir. Ruhani inanışlar, insanlara bir umut gibi sunulabildiği gibi bazen onları korkutmak amacıyla da kullanılmaktadır.

Bu çalışmada toplam 181 (%2,5) olayın büyü, muska, üfürükçülük, bitkisel veya mucizevi tedavi adı altında gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Alt kategorilere ayrıldığında bu tür dolandırıcılığın büyü bozma ve muska/üfürükçülük vb. yöntemlerle tedavi etme adları altında yapıldığı anlaşılmaktadır.

1. *Büyü (%81)*: Halk dilinde “*bohçacı*” olarak bilinen kadınların kılığında köy köy, mahalle mahalle gezerek güya satış maksadıyla evlere girip, genellikle evde “*büyü*” olduğunu, bazen de “evin bereketinin artması” için evdeki altın ve paraların bir araya toplanıp okunması gerektiği söylenmekte bu sayede el çabukluğu ile altın ve paralar yürütülmektedir. Bazen ev sahibine, çocuğu ya da yakınında büyü olduğu,

büyü bozulmazsa gün içerisinde öleceği söylenerek de ev sahibi belirtilen altın ve paraları getirmeye ikna edilmektedir.

2. *Muska/Üfürükçülük-Tedavi (%19)*: Karı-koca vb. kişiler arası sorunun giderilmesi veya kanser, bel fitiği gibi hastalıklar ile şizofreni vb. psikolojik rahatsızlıkları bitkisel tedavi, masaj veya dini inançların istismarı (muska yazılması vb.) yoluyla tedavi edilebileceğinin/giderilebileceğinin vaadedilmesi yoluyla yapılmaktadır.

4.1.8 Evlendirme veya Evlenme

Genellikle yaşlı erkeklerin bir aracı vasıtasıyla ya da bir şekilde tanıştığı kadınla yapılan imam nikâhının ardından kadının kendisine verilen para ve altınlarla kayıplara karışması şeklinde olmaktadır. Bu dolandırıcılık türü, son birkaç yıldır yayınlanmakta olan televizyondaki izdivaç programlarının neden bu kadar ilgi gördüğünün cevabı niteliği de taşımaktadır. Toplumda bu yönde ciddi bir talep bulunduğu ancak sosyal ilişkiler ve kültürel kurumların bunu karşılayamadığı anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada toplam 434 (%6,5) olayın evlendirme veya evlenme adı altında gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Alt kategorilere ayrıldığında ise bu tür dolandırıcılığın bir aracı tarafından evlendirme vaadi ile ya da aracı olmadan doğrudan kadınla tanışmak suretiyle yapıldığı anlaşılmaktadır.

1. *Evlendirme vaadi (%45)*: Evlenmek isteyen, genellikle yaşlı bir erkeğin evlendirebileceği vaadiyle bir miktar para alınması, ardından imam nikâhı yapılması ve birkaç gün sonra gelinin kendisini gelinin ağabeyi, dayısı vb. yakını olarak tanıtan aracı ile birlikte takı ve paraları alarak kaçması şeklinde yapılmaktadır. Bir sonraki dolandırıcılık türü ile temel fark kurgunun birkaç kişilik bir ekip ile yapılması, dolandırıcıların kendini gelin, gelinin ağabeyi, eniştesi vb. şekilde tanıtmalarıdır.

2. *Evlenme (%55)*: Belirli bir yaş üstündeki erkeğin, kendi sosyal çevresinin dışından bulunan kadınla imam nikâhı ile evlenmesi, ardından kadının kendisine takılan takıları ve evdeki değerli eşyaları alıp kaçması şeklinde yapılmaktadır.

4.1.9 Kendine ait olmayan yeri/malı satma/kiralama

Bu dolandırıcılık türü de dünya çapında uzun yıllardır yapılagelen yöntemlerden birisidir. Bu tür dolandırıcılıklar, dolandırıcıların insanı tanıma ve onun davranış kalıbını ortaya çıkarma becerisini gösterme açısından oldukça ilginç. Sülün Osman lakaplı dolandırıcı tarafından Galata Kulesi ve Beyazıt Meydanı'nın satılması, ABD'li George C. Parker tarafından Metropolitan Müzesi, Özgürlük Anıtı ve Brooklyn Köprüsü'nün satılması, kendini aslında hiç var olmayan Orta Amerika ülkesi "Poyais" in prensi olarak tanıtan ABD'li Gregor Macgregor tarafından sözde Poyais ülkesinin kıymetli maden sahalarının satılması ve ABD'li Victor Lustig tarafından Eiffel Kulesi'nin satılması Dünya ve Türkiye'den verilebilecek örneklerden sadece birkaçı (Cnnturk, 2014).

Bu çalışmada toplam 176 (%2,5) olayın mülkiyeti kendisine ait olmayan yerin, malın veya ürününü satılması şeklinde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Alt kategorilere ayrıldığında bu tür dolandırıcılığın kendisine ait olmayan yerin, malın veya ürününü satılması/kiralınması, hiç olmayan bir yerin satılması/kiralınması veya bir dolandırıcılıkta hem alıcı hem de satıcı rolünün bir biriyle uyumlu şekilde oynanması şeklinde yapıldığı anlaşılmaktadır.

1. *Kendisine ait olmayan yerin/şeyin satılması/kiralanması (%91)*: Kendisine ait olmayan tarla, arsa, ev veya malın (ağaç, çeşitli malzeme vb.), ürünün (meyve vb. çeşitli ürün) satılması/kiralanması veya gösterilen arsa veya daireden farklı bir yerin satılması şeklinde yapılmaktadır.

2. *Olmayan yerin satılması / kiralanması (%8)*: Genellikle cep telefonuna gönderilen mesajlar, internette verilen ilanlar, tanıtımlar ve sözde uygun fırsat kampanyaları ile gerçekte var olmayan genellikle otel, pansiyon, günlük kiraya verilen villa vb. yerin satılması veya kiraya verilmesi şeklinde yapılmaktadır.

3. *Çoklu rol (%0)*: Bir firma ile alıcı olarak anlaşılıp başka firma ile de satıcı olarak anlaşarak kişilerin dolandırılması. İnceleme kapsamında bu şekilde bir bildirimle rastlanılmamış olmakla birlikte, basında “sazan sarmalı” adıyla yer alan dolandırıcılık türü kategorik özellik taşıdığı için buraya alınmıştır. Haberde yer alan bilgiye göre dolandırıcılık birbirlerinden habersiz iki tüccar ile bir kuyumcu arasında kurulan bir senaryoya göre yapılmaktadır. Yöntemin özeti kısaca “başkasının parasıyla, başkasının malını al ve ortadan kaybol” şeklinde tanımlanmaktadır (Sabah 2011).

4.1.10 Sözde fırsat yatırımı

Genellikle altın gibi değerli metanın uygun fiyattan satılacağı mantığına dayanmaktadır. Bu çalışmada toplam 593 (%9) olayın bu yöntemle gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Alt kategorilere ayrıldığında ise bu tür dolandırıcılığın çeşitli niteliklerde altın, tarihi eser, döviz veya diğer malların satışı şeklinde yapıldığı anlaşılmaktadır.

1. *Altın satışı (%70)*: Bahçesinde duvar örerken bir miktar “Reşat” “Hamidiye” veya “Osmanlı” altını bulduğu, bunları uygun fiyattan satacağı, isterse bir tane numune gönderebileceğini belirten dolandırıcının, mağdur ikna olduktan sonra sahte altın vermesi ya da parayı alıp altınları getirmek bahanesiyle kaçması şeklinde yapılmaktadır.

2. *Tarihi eser / define satışı (%10)*: Hiçbir tarihi eser niteliği olmayan heykel vb.nin, önceden toprağa gömülüp, ardından harita yoluyla yeni bulunmuş gibi yapılması ya da çeşitli senaryolarla, mağdurun objenin tarihi eser olduğuna inandırılması suretiyle yapılmaktadır.

3. *Döviz satışı (%18)*: Elinde bir miktar Alman Markı bulunduğu, bu paranın sadece Merkez Bankasında bozdurabildiği, kendisinin bununla uğraşmak istemediği uygun fiyattan satabileceği şeklindeki bir senaryo ile mağdurdan paranın alınmasının ardından kaybolunması şeklinde yapılmaktadır. Bazı durumlarda İsviçre Frangı da kullanılmaktadır.

4. *Diğer Mal satışı (%2)*: Elinde kaçak sigara, alkol, akaryakıt, uygun fiyatlı demir, şeker vb. mal bulunduğunu söyleyen kişinin bunları uygun fiyattan satabileceğini ifade ettikten sonra parayı alıp kaçması suretiyle yapılmaktadır.

4.1.11 Satış işleminde dolandırıcılık

Alışveriş sürecinde alıcının gerçek dışı bilgilerle kandırılarak bazen alıcıdan ödemenin tamamının bazen de kaparo adı altında bir miktar paranın alınması, karşılığında ya hiç ürün verilmemesi ya da çok farklı bir ürünün satılması gibi vakalar yaşanmaktadır. Bazı durumlarda dolandırıcılar yanında getirdikleri hileli tartı ile mal alarak alıcı rolünde de olabilmektedirler. Bu çalışmada toplam 374 (%6) olayın genellikle satış esnasında yapılan hile ile gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Alt kategorilere ayrıldığında ise bu tür dolandırıcılığın

kaparo alınması, internetten satış, farklı içerikli satış (otel vb.), farklı muhteva veya sahte ürün, baskı (*boiler room*), vekâletname elde etme ve hileli tartı kullanılarak yapıldığı anlaşılmaktadır.

1. *Kaparo Alınması (%27)*: Genellikle internet aracılığıyla verilen otomobil satış ilanı ile ilgili alıcı konumundaki mağdurla satış konusunda sözlü olarak anlaşmaya varılmasından sonra, bir miktar kaparo yatırılması talep edilerek, koparanın alınmasının ardından mağdurla irtibatın kesilmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir.

2. *İnternetten satış (%23)*: Çoğunlukla bilinen internet sitelerinde yayınlanan çok uygun fiyatlı cep telefonu veya televizyon reklamı ile mağdurun sahte alışveriş sitesine yönlendirilmesi ve kredi kartından ödeme yapılması, ödeminin ardından ya hiç ürün gönderilmemesi ya da çok alakasız (cep telefonu sipariş edilmesine rağmen parfüm gönderilmesi vb.) bir ürün gönderilmesi şeklinde veya bireysel satış imkânı sağlayan sitelerde verilen ilanlarla mağdurla satış konusunda anlaşılması, ardından vaat edilen ürünün gönderilmemesi ya da bozuk, eski veya çok farklı ürün gönderilmesi şeklinde yapılmaktadır.

3. *Otel vb. farklı içerik (%11)*: Otel vb. tesislerin internet adreslerinde veya medyadaki tanıtımında gerçek dışı bilgi ve görsellere yer verilmesi, otele gelen müşterinin vaat edilenden çok daha farklı bir manzara ile karşılaşması durumudur.

4. *Farklı muhteva/Sahte ürün (%13)*: Genellikle telefon ve saat gibi taklit ürün, sahte bal, motor şase numarası değiştirilmiş otomobil satışı veya son tüketim tarihi geçmiş ürünlerin yeni tarihli olarak piyasaya sürülmesi suretiyle yapılmaktadır.

5. *Baskı (Boiler room) (%6)*: Kullanılan yoğun baskıya atfen İngilizce "*boiler room*" (kazan dairesi) olarak anılmaktadır. Kavramın kökeni telefonla yoğun baskı ve ikna yolları ile hisse satışına dayanmaktadır. Bu çalışmada hisse satışı şeklinde bir örnek rastlanılmamıştır. Yöntem, Türkiye’de özellikle devre-mülk satışında kullanılmaktadır. Genellikle telefon ile ulaşılan mağdura ücretsiz hafta sonu tanıtım maksatlı gezi düzenlendiği belirtilerek bir araya toplanan hedef kitleye psikolojik baskı ve yoğun satış teknikleri ile satış yapılması ve/veya yüksek miktarda ekstra ücret ödenmesi suretiyle yapılmaktadır. Bu tür bir satışın dolandırıcılık olabileceğine ilişkin hem vatandaşlarda hem de kolluk ve yargıda yeterli bir algı bulunmamaktadır.

6. *Vekâletname elde etme (%10)*: Genellikle otomobil alımı konusunda mağdurla anlaşmaya varılmasının ardından noterde satış işleminin yapılması ya da noterde mağdurdan satış vekâleti alınmasının hemen ardından para ödenmeden araçla beraber ortadan kaybolunması şeklinde yapılmaktadır.

7. *Hileli tartı veya tartıda hile (%10)*: Alıcı olarak dolaşan şahısların alacakları ürünü yanlarında getirdikleri tartı ile tarttıktan sonra ödeme yapması; Kamyon ya da tırların gizli bir bölmesine su deposu yaparak, malı teslim etmeden önce su deposunu doldurup teslim yerine bir iki ton civarında eksik mal teslim edilmesi veya bu araçlara ilave taş vb. ilave malzeme yüklenmesi şeklinde yapılmaktadır.

4.1.12 Çek ve Senet - Değerli kâğıt (bilet vb.)

Çek, senet gibi alışverişte kullanılan ödeme belgeleri ile piyango, tiyatro, maç ve otopark bileti gibi değerli kâğıtların üretilmesi veya usulsüz kullanılması şeklinde yapılmaktadır. Bu çalışmada toplam 350 (%5) olayın bu üst başlıkta gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Alt kategorilere ayrıldığında bu tür dolandırıcılığın çek

ve senedin sahte veya karşılığı olmadan kullanılması ve piyasaya sahte bilet sürülmesi şeklinde gerçekleştiği görülmektedir.

1. *Çek (%53)*: Alım sonrası ödeminin karşılığı olmayan, sahte ya da çalıntı çek ile yapılması suretiyle yapılmaktadır.

2. *Senet (%42)*: Alım sonrası ödeminin senet ile yapılması, senedin zamanı geldiğinde ödenmemesi ya da mağdur tarafından ödenmiş senedin iade edilmeyerek yeniden kullanılması şeklinde yapılmaktadır.

3. *Sahte bilet / Değerli kâğıt (%5)*: Sahte piyango/sayısal loto, otopark fişi, maç veya tiyatro bileti satılması şeklinde gerçekleştirilmektedir.

4.1.13 Kimlik ve kredi kartı dolandırıcılığı

Genel olarak kimlik bilgilerinin, kimliğin ya da fotokopisinin ele geçirilmesi suretiyle alışveriş yapılması, kimlik adına telefon hattı veya kredi kartı çıkartılması; Kredi kartının ya da kart üzerindeki bilgilerin ele geçirilmesi durumunda ise karttan harcama yapılması şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmada toplam 121 (%2) olayın bu başlık altında gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Alt kategorilere bakıldığında bu tür dolandırıcılığın kredi kartıyla, kredi kartı olmadan kart bilgileriyle, kredi kartından fazla veya mükerrer çekim ve kimliğin veya kimlik bilgilerinin ele geçirilmesi suretiyle yapıldığı anlaşılmaktadır.

1. *Kredi kartıyla (%22)*: Kaybolan veya bir şekilde ele geçirilen kredi kartından harcama yapılması yoluyla yapılmaktadır.

2. *Kredi kartı olmadan (%27)*: Kredi kartı bilgilerinin ele geçirilerek karttan harcama yapılması; Dolandırıcının mağdurun kredi kartı ya da belgesini kopyalamak suretiyle kullanması şeklinde yapılmaktadır.

3. *Kredi kartından Fazla / Mükerrer çekim (%3)*: Mağdurun dalgınlığı ya da sarhoş olmasından faydalanarak kredi kartından fazla çekim yapılması ya da çekim yapılamadı bahanesi ile mükerrer çekim yapılması suretiyle yapılmaktadır.

4. *Hesabın devralınması/Transferi (%4)*: Dolandırıcının mağdurun hesabını devralarak kullanması; İnternet bankacılığı yoluyla başka hesaba para transferinin yapılması şeklinde gerçekleştirilmektedir.

5. *Kimliğin/Kimlik bilgilerinin ele geçirilmesi/istismarı (%44)*: Çalınan cüzdan veya çantada bulunan kişisel bilgi, belge ve dokümanların ya da mağdur tarafından başka bir amaçla teslim edilmiş kimlik fotokopisinin alışverişte kullanılması veya mağdurun adına kredi kartı çıkarılması, hesap açtırılması veya telefon hattı alınması şeklinde yapılmaktadır.

4.1.14 Kamudan haksız menfaat

Devletin gerek sosyal hizmet gerekse tarım vb. alanlarında üreticileri desteklemek anlamında uyguladığı maddi desteklerin suiistimal edilerek, haksız kazanç elde edilmesidir. Çalışmada toplam 1257 (%18,5) olayın bu başlık altında gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Olayların büyük bir çoğunluğu tarımsal alanda, başta pamuk olmak üzere yapılan destekleme ödemelerinden gerçek dışı belgelerle hak edilenden fazla yararlanılması şeklinde gerçekleşmiştir. Alt kategorilere bakıldığında ise bu tür dolandırıcılığın destekleme ödemesi, rehabilitasyon merkezi hizmetleri ve diğer şekillerde yapıldığı anlaşılmaktadır.

1. *Destekleme ödemesi (%99)*: Devlet tarafından, pamuk, hububat vb. bazı ürünlere elde edilen ürünle orantılı bir şekilde yapılan destekleme yardımından hak edilenden fazla alınması için sahip olunan tarla ve elde edilen ürün miktarının yüksek gösterilmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir.

2. *Rehabilitasyon eğitimi (%0.1)*: Devletin özürlü çocukların eğitimi için sağladığı maddi destekten faydalanmak amacıyla bazı çocuklara özürlü olmadığı halde özürlü raporu aldırılması, derslere devam etmediği halde devam ediyor gibi gösterilmesi veya müfredatın tam olarak uygulanmaması suretiyle yapılmaktadır.

3. *Diğer (%0,9)*: Orman vasıflı arazinin bu vasfını yitirmemiş olmasına rağmen ya da belirli bir kişi tarafından kullanılmamış olmasına rağmen “2b” kapsamına alınması; Hacizli araçların satışından önce araçların kapı, hava yastığı, ön konsol gibi bazı parçalarının sökülmesi ve ihaleden bu suretle alınarak gelir elde edilmesi şeklinde yapılmaktadır.

4.1.15 Diğer yöntemler

Bu başlık altında, eldeki verilerle belirli bir kategorik üst başlıkta toplanamayan dolandırıcılık yöntemleri sıralanmıştır. Yapılacak yeni ve özellikle borsa dolandırıcılığı, çalıştığı kurumu dolandırma gibi belirli bir konuya odaklanmış çalışmalarla bu alanlarda farklı dolandırıcılık kalıplarının ortaya çıkarılabileceği düşünülmektedir. Burada çalışma alanının kapsamından kaynaklanan yeterli veri bulunmaması sebebiyle bu tür dolandırıcılıkların detayına inilememiştir. Meydana gelen dolandırıcılık olaylarının 303’ü (%4,5) “diğer” kategorisi altında toplanmıştır.

1. *Tırnakçılık/el çabukluğu (%23,5)*: Dolandırıcının genellikle Suriyeli ya da yabancı ülke vatandaşı gibi bir rolle, mağdura “*Türk Lirasını tanımadığını dolandırılmaktan korktuğunu ve bu yüzden paraları tanımaya yardımcı olmasını istediğini*” belirterek kişinin cebinden para çıkarmasının ardından dolandırıcının paraları tanımaya çalışıyor bahanesi ile el çabukluğu ile bir miktar parayı araklaması; Mal alışı ya da döviz bozdurma ile iş yerine gelen dolandırıcının dövizini ya da 200/100 TL gibi bir parayı vermesinin ardından para üstünü almayı müteakip vazgeçtiğini söyleyip para üstünü iade etmesi, verdiği parayı da geri alması, bu sırada para üstünden bir miktar parayı el çabukluğu ile araklaması şeklinde yapılmaktadır.

2. *Kasada oyalama/kafa karışıklığı yaratma (%26)*: Alışverişin ardından 50/100/200 TL gibi bir parayı kasa görevlisine gösteren ancak vermeyen dolandırıcının, bu esnada farklı sorularla kasiyeri oyalayıp algısını yönlendirerek, parayı verdiğini iddia edip para üstü talep etmesi şeklinde yapılmaktadır.

3. *Değersiz döviz (%16)*: Dolandırıcının alışveriş sonrasında ödemeyi Euro veya Dolar olduğunu söylediği Norveç Kronu, Guyana Doları, Danimarka Kronu, Peru veya Brezilya para birimleri ile yapması veya söz konusu para birimlerinin değerinin yüksek olduğu konusunda kasiyeri ikna etmesi şeklinde veya yardım yapmak istediğini söyleyen dolandırıcının yanında Türk Lirası olmadığını, vereceği dövizin bir kısmını TL olarak iade etmeleri koşuluyla Peru, Brezilya vb. değeri olmayan banknot vermesi şeklinde yapılmaktadır.

4. *Bankamatik (%9)*: Bankamatiklere yerleştirilen bir düzenekle kartın sıkışmasının sağlanması, müteakiben kart ile çekim yapılması; Yardım bahanesi ile mağdura yaklaşıp mağdurun şifresinin öğrenilmesi ve bu esnada mağdurun kartının geçersiz benzer bir kart ile değiştirilmesi suretiyle yapılmaktadır.

5. *Borsa dolandırıcılığı (pump and dump) (%0)*: Bu çalışmada bildirimle rastlanılmamıştır. Belirli hisseye yönelik yanlış bilgilerle hisseye talebi arttırıp, düzen açığa çıkmadan satış yaparak kazanç elde etmek;

borsaya girecek şirketin hisse fiyatının olması gerekenden yüksek değerlendirilmesi; hileli finansal raporlama ile şirketin durumunun olduğundan iyi gösterilmesi yoluyla yapılmaktadır.

6. *Çalıştığı kurumu/iş yerini dolandırma (%9)*: Satıştaki bir ürünün aynı özellikler taşıyan imitasyon ürünle değiştirilmesi, işletme sahibine ait şifre/bilgileri ele geçirerek ekstra satış yapılması, şirkete ait yerlerin şirket yetkililerinin haberi olmadan kiraya verilmesi, sahte fatura düzenlenmesi, vatandaşların faturalarının ödenmesi için fatura ödeme noktasına yatırdıkları paraların zimmete geçirilmesi, şirkete ait çek ve senetlerin çalışan tarafından tahsil edilmesi, çalışanlara dağıtılmak üzere gönderilen paraların sahte belgeler düzenlenerek zimmete geçirilmesi, müşterilerden nakit para alınmasına rağmen alınan nakit para tutarında kendi kredi kartından çekim yapılması şekillerinde yapılmaktadır. Bu konunun, kurumların faaliyet alanlarına göre çeşitli şekillerde istismar edilebilmeleri nedeniyle başlı başına bir inceleme ve araştırma konusu olduğu değerlendirilmektedir.

7. *Nakliye için verilen malı satma/kullanma (%15)*: Nakliye için verilen ürünün alıcıya teslim edilmeyerek kullanılması/satılması şeklinde gerçekleştirilmektedir.

8. *Malın yönlendirilmesi (%1)*: Nakliye halindeki malın şoför aranarak farklı bir adrese yönlendirilmesi şeklinde yapılmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme:

Bu çalışmada, son yıllarda teknolojinin günlük yaşamda daha fazla yer alması ile birlikte artan dolandırıcılık olayları, kategorilere ayrılarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Elde edilen tipolojiler, daha kolay anlaşılabilirliği amacıyla başlık ve alt başlıklar halinde Tablo 3’de birarada sunulmuştur. Söz konusu kategorik tasnif ve tanımlamalar Türkiye’de dolandırıcılık alanında bir ilk niteliği taşımaktadır. Bir başka deyişle, Türkiye’de gerek akademik anlamda, gerekse kolluk suç tasnifleri anlamında dolandırıcılık türleri ile ilgili yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma sonucunda ortaya çıkarılan tasnif ve tanımlamaların, dolandırıcılığın kavramsal çerçevesi hakkında bir referans oluşturması kadar, karşı karşıya olunan sorunun net bir şekilde ortaya konulması ile dolandırıcılıkla mücadelede de önemli olduğu değerlendirilmektedir. Diğer yandan dolandırıcılık tipolojilerinin belirlenmesi kadar önemli olan bir diğer konu da bu olayların sistematik bir şekilde takip edilmesidir. Hangi dolandırıcılık türlerinin ne zaman ve neden artış gösterdiği, A ülkesinde hiç yaşanmayan bir dolandırıcılık türünün Türkiye’de neden yaşandığı veya Türkiye’de geçmişte yaşanmayan dolandırıcılık türünün bugün neden yaşanmaya başladığı gibi soruların cevapları niceliksel ve niteliksel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılması suretiyle araştırılmalıdır. Bu ve bunun gibi yapılacak yeni çalışmalarla, listeye yeni dolandırıcılık türleri dâhil edilebileceği gibi dolandırıcılık kategorileri arasında zamanla yer değiştirmeler de olabilecek, dolandırıcılık olaylarının niteliği daha iyi kavranabilecektir.

Dolandırıcılık, insan aklının ve uyanıklığının diğer insanların aklı ve kazanç hırsı ile mücadelesi kadar, dolandırıcıların ticaret/tüketici yasalar ile de mücadelesi niteliğini taşıyor. Dolandırıcılar kanun vb. yasal düzenlemelerle oluşturulan ticaret hukukunu çok iyi takip ederek ya yakayı çok az zararla kurtarmaya veya kanun karşısında hiç suçlanmamaya çalışıyorlar. Bu durum toplum içinde bireyler arası güveni zedelediği gibi ticaret hayatı içinde var olan yasalara olan güveni de sarsmaktadır. Teknoloji ile birlikte, alışverişin artan bir şekilde internete, akıllı telefonlara ve kredi kartına kayması yeni dolandırıcılık alanlarının oluşmasına da imkân tanımaktadır. Bir ABD mahkemesi karar metninde belirttiği gibi “*Dolandırıcılık sınır tanımayan bir çeşitliliğe*

sahip. İnsanın yeni dolandırıcılık yöntemleri icat etme konusundaki üretkenliği o kadar muazzam ki kanunlar her zaman bunu tanımlamada yetersiz kalıyor.” (Walsh, 1998:16). Dolandırıcılıkla mücadele için yasalarda oluşan gri alanların kapatılması kadar yeni dolandırıcılıkların proaktif anlayışla önlenmesi de önem taşımaktadır. Bu anlamda, Adalet, Maliye, İçişleri ile Sanayi ve Ticaret Bakanlıkları'nın yanı sıra Sermaye Piyasası Kurulu ve MASAK gibi kuruluşların ortak ve hızlı hareket edebileceği bir mekanizmanın geliştirilmesinin, dolandırıcılık suçlarının geniş kitleleri ve ülke ekonomisini etkilemesinin önlenmesinde önemli bir rol oynayacağı değerlendirilmektedir.

Kaynaklar

- Adalet Bakanlığı. 2012a. *Adalet İstatistikleri 2010*, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- Adalet Bakanlığı. 2012b. *Adalet İstatistikleri 2011*, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- Adalet Bakanlığı. 2012c. *Adli İstatistikler 2012*, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü.
- Adalet Bakanlığı. 2013. *Adli İstatistikler 2013*, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2013/ist_tab.htm
- Adalet Bakanlığı. 2014. *Adli İstatistikler 2013*, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2014/ist_tabasil.htm
- Benedict, Ruth. 1998. *Kültür Örutüleri*, Ankara: Öteki.
- Bilen, Mesut. 2012. “Türk Ceza Hukuku’nda Dolandırıcılık Suçu”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bil.Enst. Kamu Hukuku ABD Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Carvajal, Ana, Hunter Monroe, Catherine Pattillo, Brian Wynter. 1995. “Ponzi Schemes in The Caribbean”, www.imf.org, erişim tarihi 07.08.2015
- Cnntürk, 2014. “Türkiye’nin ve Dünyanın En Ünlü Dolandırıcıları”, <http://www.cnnturk.com/fotogaleri/yasam/diger/turkiyenin-ve-dunyanin-en-unlu-dolandiricilari>, erişim tarihi 01 Haziran 2015.
- FTC (Federal Trade Commission). 2013. “*Consumer Fraud in the United States, 2011: The Third FTC Survey*”, https://www.ftc.gov/sites/default/files/documents/reports/consumer-fraud-united-states-2011-third-ftc-survey/130419fraudsurvey_0.pdf, erişim tarihi 20.08.2015
- Gökcan, Hasan Tahsin. 2009. “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m. 204)” *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl:67, Sayı: 3 Yaz 2009, Syf.: 93-126.
- Huber, Joel, John W. Payne ve Cristopher Puto. 1982. “Adding Asymmetrically Dominated Alternatives: Violation of Regularity and Similarity Hypothesis”, *The Journal Of Consumer Research*, Vol. 9, No. 1 (Jun., 1982), 90-98.
- ILO, 1952. “ILO Social Security Convention No.102”, http://www.ilo.org/moscow/areas-of-work/social-security/WCMS_249301/lang--en/index.htm, erişim tarihi 23.08.2015
- Kovacich, Gerald. 2008. *Fighting Fraud: How to Establish and Manage an Anti-Fraud Program*, New York: Elsevier.
- MASAK (Mali Suçları Araştırma Kurulu). 2015. “Kamuoyuna Duyuru”, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/on-odeme-dolandiriciligi-tipolojileri/109>, erişim tarihi 15.06.2015
- Maviş, Volkan. 2015. “Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:6 Özel Sayı, syf.: 597-626.
- Meraklı, Serkan. 2009 (Basım Yılı: 2010). “Güveni Kötiye Kullanma Suçu (TCK m. 155)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt: 11, Özel S.: 2009, Syf.: 1657-1713.
- Moore, Tyler, Jie Han ve Richard Clayton. 2012. “The Postmodern Ponzi Schemes: Empirical Analysis of High-Yield Investment Programs”, www.ifca.ai, erişim tarihi 07.08.2015

- NFA (National Fraud Authority). 2009a. “Fraud Typologies and Victims of Fraud”, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/118469/fraud-typologies.pdf, erişim tarihi 15.05.2015
- NFA (National Fraud Authority). 2009b. “Support for the Victims of Fraud”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.meclis_donemleri?v_meclisdonem=0, erişim tarihi 15.05.2015
- NFA (National Fraud Authority). 2010. “The Work of the Counter Fraud Strategy Forum”, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/118462/counter-fraud-strategy-forum2010.pdf, erişim tarihi 15.05.2015
- Sabah, 2011. “Baş döndüren Sazan Sarmalı”, <http://www.sabah.com.tr/yasam/2011/07/28/bas-donduren-sazan-sarmali>, erişim tarihi 01.06.2015
- SEC (Securities and Exchange Commission). 2015. “Investor Alert: Ponzi Schemes Using Virtual Currencies”, www.sec.gov, erişim tarihi 07.08.2015
- Ural, Tülin. 2008. “Pazarlamada Yeni Yaklaşım: Nöropazarlama Üzerine Kuramsal Bir Değerlendirme”, *Ç.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 17, Sayı: 2, syf.:421-432.
- Walsh, James. 1998. *You Can't Cheat an Honest Man: How Ponzi Schemes and Pyramid Fraud Work and Why They're More Common Than Ever*, Los Angeles: Silver Lake Publishing.
- Zarrabi, Shahin ve Lennart Lundberg. 2013. “The Madoff Fraud”, www.math.chalmers.se, erişim tarihi 07.08.2015

Tablo 1 İngiltere’de Karşılaşılan Dolandırıcılık Tipolojileri

<i>Piyango/Çekiliş</i>
<ul style="list-style-type: none">
• Çekiliş ve ikramiye (Ödül kazanıldığı ancak alabilmek için ön ödeme yapılması gerektiği)
<ul style="list-style-type: none">
• Sahte uluslararası piyango
<ul style="list-style-type: none">
• Asılsız ödül garanti bilgisi satışı
<ul style="list-style-type: none">
• Çekiliş ve ikramiye ile yüksek ücretli telefon hattına yönlendirme
<i>Para toplama</i>
<ul style="list-style-type: none">
• Asılsız evden çalışma ya da iş fırsatı
<ul style="list-style-type: none">
• Piramit ya da saadet zinciri
<ul style="list-style-type: none">
• İnternet matrisi (internet ortamında saadet zinciri)
<i>Yasadışı Kazanç Paylaşımı</i>
<ul style="list-style-type: none">
• Afrika kökenli ön ödeme
<i>Bonus İkramiye / hediye ya da hizmet</i>
<ul style="list-style-type: none">
• Mucizevi tedavi ve zayıflama vaadi
<ul style="list-style-type: none">
• Medyumluk / Fal bakma
<ul style="list-style-type: none">
• Ücretsiz gezi / tatil (bir araya toplanan kitleye baskı ile satış yapmak)
<ul style="list-style-type: none">
• Kariyer fırsatı
<ul style="list-style-type: none">
• Kredi temin etme
<i>Yatırım Dolandırıcılıkları</i>
<ul style="list-style-type: none">
• Yüksek Risk Yatırımı
<ul style="list-style-type: none">
• Gayrimenkul yatırım dolandırıcılığı
<ul style="list-style-type: none">
• Ponzi (sözde yatırıma dayalı bir nevi saadet zinciri)
<ul style="list-style-type: none">
• Borsa dolandırıcılığı
<i>Kimlik Dolandırıcılığı</i>
<ul style="list-style-type: none">
• Kayıp kredi kartı / belge
<ul style="list-style-type: none">
• Kredi kartı olmadan (kart bilgileri ile)
<ul style="list-style-type: none">
• Kredi kartı kopyalamak
<ul style="list-style-type: none">
• Hesabın devralınması
<ul style="list-style-type: none">
• Yeni Hesap yaratılması
<ul style="list-style-type: none">
• Kimlik hırsızlığı
<i>Küçük İşletmelere Yönelik Dolandırıcılıklar</i>
<ul style="list-style-type: none">
• İşletme kimliğinin çalınması
<ul style="list-style-type: none">
• Kredi kartı olmadan (kart bilgileri ile)
<i>Teknoloji dolandırıcılıkları</i>
<ul style="list-style-type: none">
• İnternet üzerinden aramaya yönlendirme
<ul style="list-style-type: none">
• Diğer Yöntemler

Kaynak: NFA, 2009a:1-14.

Tablo 2 Amerika Birleşik Devletleri'nde Karşılaşılan Dolandırıcılık Tipolojileri

• Mucizevi zayıflama
• Sahte çekiliş/Ödül
• Onaysız faturalandırma (üyelik)
• Onaysız faturalandırma (internet hiz.)
• Asılsız evden çalışma fırsatı
• Kredi yapılandırma
• Borç yapılandırma
• Kredi kartı sigortası
• Asılsız iş fırsatı vaadi
• Mortgage yapılandırma
• Ön Ödeme
• Piramit
• Kamuda iş vaadi
• Çek dolandırıcılıkları
• Asılsız vaatler
• Teslim edilmeyen ürün
• Onaysız faturalandırma

Kaynak: FTC, 2013:5

Tablo 3 Araştırma Sonucunda Tespit Edilen Dolandırıcılık Tipolojileri

Kapıdan satış (%12)
• Senet imzalatma odaklı satış (%18):
• Olağanüstü yüksek fiyat(%24):
• Ürün ve vaat (%5):
• Senaryolu yüksek fiyattan satış (%6):
• Çekiliş bahanesiyle satış (%47):
Ön ödeme (%3,5)
• Çekiliş/kampanya (%34):
• Mevduatta biriken para/SGK geri ödemesi (%5):
• Emeklilik/İş bulma vaadi (%40):
• Diğer vaatler (%21):
• Afrika kökenli ön ödeme / Nijerya 419 (%0):
Sosyal Mühendislik/Senaryo (%16,5)
• Kendini kamu görevlisi olarak tanıtmaya (%63):
• Kendini firma/kuruluş yetkilisi gibi tanıtmaya (%12):
• Kendini bir tanıdığı ya da tanıdığıнын yakını olarak tanıtmaya (%5):
• Arkadaşı olarak tanıtmaya (İnternet kullanılarak, %2):
• Yardım vaadi (%18):
Sigorta (%1,5)
• Kazadan sonra kasko (%74):
• Alkollü şoförün değiştirilmesi (%6,5):
• Arıza giderimi/asılsız çalıntı bildirimini (%6,5):
• Usulsüz "Pert (ağır hasarlı)" kaydı (%3):
• Hayvancılık (%10):
Sosyal Güvenlik Kurumu'nun dolandırılması (SGK) (%8,5)
• Anlaşarak boşanma (%57):
• Ölenin maaşını alma (%5):
• Başkasının sağlık sigortasının kullanılması (%4):
• SGK'lı gösterme / İşsizlik maaşı (%30):
• Eczane ve hastane işlemlerinde usulsüzlük (%1,5):
• Diğer (%3):
Para toplama (%1,5)
• Ponzi düzeni (%1):
• Piramit ya da zincir usulü satış (%0):
• İnternet matrisi (%1):
• Yardım (%71):
• İş kurma (%27):
Büyü ve Muska vb. (%2,5)
• Büyü (%81):
• Muska/Üfürükçülük-Tedavi (%19):

<i>Evlendirme veya Evlenme (%6,5)</i>
• Evlendirme vaadi (%45):
• Evlenme (%55):
<i>Kendine ait olmayan yeri/malı satma/kiralama (%2,5)</i>
• Kendisine ait olmayan yerin/şeyin satılması/kiralanması (%91):
• Olmayan yerin satılması / kiralanması (%8):
• Çoklu rol (%0):
<i>Sözde fırsat yatırımı (%9)</i>
• Altın satışı (%70):
• Tarihi eser / define satışı (%10):
• Döviz satışı (%18):
• Diğer Mal satışı (%2):
<i>Satış işleminde dolandırıcılık (%6)</i>
• Kaparo Alınması (%27):
• İnternette satış (%23):
• Otel vb. farklı içerik (%11):
• Farklı muhteva/Sahte ürün (%13):
• Baskı (<i>Boiler room</i>) (%6):
• Vekâletname elde etme (%10):
• Hileli tartı veya tartıda hile (%10):
<i>Çek ve Senet - Değerli kâğıt (bilet vb.) (%5)</i>
• Çek (%53):
• Senet (%42):
• Sahte bilet / Değerli kâğıt (%5):
<i>Kimlik ve kredi kartı dolandırıcılığı (%2)</i>
• Kredi kartıyla (%22):
• Kredi kartı olmadan (%27):
• Kredi kartından Fazla / Mükerrer çekim (%3):
• Hesabın devralınması/Transferi (%4):
• Kimliğin/Kimlik bilgilerinin ele geçirilmesi/istismarı (%44):
<i>Kamudan haksız menfaat (%18,5)</i>
• Destekleme ödemesi (%99):
• Rehabilitasyon eğitimi (%0.1):
• Diğer (%0,9):
<i>Diğer yöntemler (%4,5)</i>
• Tırnakçılık/el çabukluğu (%23,5):
• Kasada oyalama/kafa karışıklığı yaratma (%26):
• Değersiz döviz (%16):
• Bankamatik (%9):
• Borsa dolandırıcılığı (<i>pump and dump</i>) (%0):
• Çalıştığı kurumu/iş yerini dolandırma (%9):

• Nakliye için verilen malı satma/kullanma (%15):
• Malın yönlendirilmesi (%1):